

Sisukord

1. osa

VAIKUS (2006)

Hauakiri	9
Kohtunik	51

2. osa

NIGGERS AND CHINKS (1863)

Teekond Kantonisse	113
Sulg ja kivi.....	161

3. osa

PUNANE PAEL (2006)

Mässajad.....	203
Hiina mäng.....	269

4. osa

KOLONISAATORID (2006)

Elevantide kooritud puutüved	325
Chinatown, London.....	401

1. OSA

Vaikus (2006)

Mina, Birgitta Roslin, töotan ja kinnitan pühalikult, et tahan ja kavatsen oma parima teadmise ja südametunnistuse järgi kõikides kohtuotsustes maksma panna õiguse, vaesele niisama palju kui rikkale, ning mõista õigust Rootsi seaduste ja ettekirjutamiste järgi; et ma ei vääna iial seadust ega silluta teed ebaõiglusele suguluse, hõimluse, sõpruse, kadeduse, pahatahtlikkuse või kartuse pärast, niisamuti altkäemaksu või kingituste saamise tõttu ega muul põhjusel, mis need ka oleksid; ei pane süüd sellele, kes on süütu, ega võta süüd sellelt, kes süüdi. Enne otsuse mahaütlemist ega takkajärele ei kuuluta ma kohtuskäijatele ega teistele, mis nõu kohus suletud uste taga peab. Sellest kõigest tahan ja kavatsen ma ausa ja õilsa kohtunikuna truult kinni pidada.

Rootsi kohtuseadus § 11 pt 4

Kohtunikuvanne

Hauakiri

1

Jäine lumekoorik, vali pakane. Südatalv.

2006. aasta jaanuari esimestel päevadel ületab üksik hunt märgistamata riigipiiri ja siseneb Norrast Vauldalenist Rootsi. Keegi mootorsaanijuht silmab teda vist Fjällnäsi juures, kuid hunt kaob läbi metsa ida poole, enne kui keegi jõuab näha, kuhu täpselt. Sügaval Norra Österdalarnas oli loom leidnud tüki külmunud põdrakorjusest, seal oli veel konte, mida puhtaks järada. Aga see oli juba kahe ööpäeva eest. Nüüd on ta taas näljane ja otsib uut toitu.

See on noor isasloom, kes on asunud rännakule omaenda revii ri loomiseks. Ta liigub peatumata itta. Linsellist põhja pool Nāvjanya juures leiab hunt veel ühe põdrakorjuse. Terve ööpäeva püsib ta paigal ja sööb kõhu täis, enne kui edasi liigub. Ikka aina ida poole. Kärböle juures jookseb ta jäätunud Ljusnanile ja seejärel jõe jää looklevat rada mööda mere poole. Ühel kuuvalgel ööl liigub ta Järvsö juures hääletult üle silla ja pöörab siis paksu metsa, mis ulatub mereni.

13. jaanuari varahommikul jõuab hunt Hesjövalleeni, väikese Häl-singlandi külani Hansesjöni järvest lõunas. Ta peatub ja tõmbab ninaga õhku. Kusagilt tuleb verelõhna. Hunt vaatab ringi. Majades elavad inimesed. Kuid korstnatel ei kerki suitsu. Ka terav kuulmine ei suuda eristada ühtki heli.

Kuid verelõhn on olemas, selles on hunt veendunud. Ta ootab metsatukas, üritab nuhutada, kust see täpselt tuleb. Siis hakkab ta aeglaselt läbi lume jooksuma. Lõhn tungib temani ühest majast, mis asub külakese lõpus. Nüüd on ta valvel, inimeste läheduses peab olema ettevaatlik ja kannatlik. Taas kord loom peatub. Lõhn tuleb maja tagant. Hunt ootab. Viimaks läheb ta jälle liikvele. Kui ta kohale jõuab, näeb ta uut korjust. Ta sikutab rasket

saaki metsatuka poole. Veel pole keegi teda avastanud, isegi koerad pole haukuma hakanud. Vaikus on sel külmal hommikul kõikehõlmav.

Metsatukas hakkab hunt sööma. Kuna liha pole külmunud, on see lihtne. Nüüdseks on ta juba väga näljane. Ta kisub nahkinga ära ja hakkab närima sääre alumist otsa, päris labajala juurest.

Öösel tuli lund, hiljem pole enam juurde sadanud. Samal ajal kui hunt sööb, hakkab külmunud maapinnale taas õrnu helbeid langema.

2

Kui Karsten Höglin ärkas, tuli talle meelde, et ta oli unes näinud üht pilti. Ta lebas liikumatult voodis ja tundis, kuidas see aegamisi tagasi tuli, otsekui saadaks unenäo negatiiv tema teadvusse ühe koopia. Ta tundis pildi ära. See oli mustvalge ja kujutas meest, kes istus vanal raudvoodil, seinal rippus jahipüss ja jalgade juures oli pott. Kui ta seda esimest korda nägi, oli teda paelunud vana mehe nukker naeratus. Mees oli kuidagi uje ja äraootav. Tükk aega hiljem sai Karsten teada pildi taustaloo. Mees oli paar aastat enne pildi tegemist merelinnujahil kogemata oma ainsa poja maha lasknud. Pärast seda oligi relv seal seinal rippunud ja mees ise üha eraklikumaks muutunud.

Karsten Höglin mõtles, et kõigist neist tuhandetest piltidest ja negatiividest, mida ta on näinud, on see üks, mida ta iial ei unusta. Ta oleks hea meelega selle pildi ise teinud.

Kell öökapil näitas pool kaheksa. Tavaliselt ärkas Karsten Höglin väga vara. Kuid ta oli öösel halvasti maganud, voodi ja madrats olid ebamugavad. Ta otsustas kaebuse esitada, kui hotelliarve maksab ja minekut teeb.

Oli tema reisi üheksas ja viimane päev. Stipendium, mis andis talle võimaluse jäädvustada asustamata külasiid ja muid väikesi asulaid, mis hakkasid tühjaks jääma, oli selle reisi kinni maksnud.

Praegu asus ta Hudiksvallis ja pildistada oli jäänud veel vaid üks küla.

Just selle küla oli ta valinud seetõttu, et üks vana mees oli tema kaardistamisprojekti kohta lugenud, kirja kirjutanud ja rääkinud kohast, kus ta elab. Karsten Höglinile oli kiri muljet avaldanud ja ta otsustas oma fotoreisi just seal lõpetada.

Ta tõusis üles ja tõmbas kardinad eest. Öösel oli lund sadanud. Ikka veel oli hall, silmapiiri kohal polnud päikest. All tänaval sõitis üks paksult

riides naisterahvas rattaga mööda. Karsten jälgis teda pilguga ja mõtles, kui külm väljas on. Äkki miinus viis, miinus seitse kraadi. Mitte rohkem.

Ta pani riided selga ja sõitis aeglase liftiga alla vastuvõttu. Auto oli ta hotelli hoovi parkinud. Seal oli see kindlas kohas. Kuid fotokotid võttis ta üles tuppa kaasa. Nii oli tal alati kombeks. Tema kõige hullem õudusunenägu oli see, kui ta seisab kord oma auto juures ja avastab, et kaamerad on kadunud.

Vastuvõtus töötas noor naine, paistis lausa teismeline. Karsten nägi, et tüdruk oli lohakalt meigitud, ja loobus plaanist voodi üle kurta. Niikuinii ei tule ta siia hotelli enam tagasi.

Hommikusöögisaaalis istusid mõned külalised oma ajalehe kohal. Hetkeks tundis ta kiusatust üks kaamerateest kätte võtta ja seda vaikset söögisaali pildistada. Kuidagi tekitas see temas mulje Rootsist, mis oli alati just niimoodi välja näinud. Vaiksed inimesed, lehtede ja kohvitasside kohal kummargil, igaüks oma mõtete, oma saatusega.

Ta jättis mõtte sinnapaika, valas endale kohvi, tegi kaks võileiba ja võttis ühe vedela muna. Kuna ta vaba ajalehte ei leidnud, sõi ta kiiresti. Ta ei talunud seda, kui pidi istuma üks söögilaua taga, ilma et oleks midagi lugeda.

Kui ta välja läks, oli seal külmem, kui ta oli oodanud. Ta ajas end kikivarvukile ja vaatas termomeetrit, mis asus fuajee akna kõrval. Miinus üksteist. Pealegi langeb veel, mõtles ta. See talv, mida me seni oleme näinud, ongi olnud liiga soe. Nüüd tuleb külm, mida me oleme nii kaua oodanud. Ta pani kotid tagaistmele, käivitas mootori ja hakkas esiklaasi kraapima. Istmel oli kaart. Juba päev varem oli ta uurinud välja tee viimase külani, siis, kui ta tegi pausi pärast ühe küla pildistamist Hasselasjöni järve lähistel. Algul pidi ta sõitma peateed mööda lõunasse ja Iggesundi juures Sörforsa poole pöörama. Seejärel oli kaks võimalust, ta võis sõita kas ida või lääne poolt ümber järve, mis kandis vaheldumisi nimesid Storsjön ja Långsjön. Idapoolne tee oli kehv, kuulis ta Hudiksvalli sissesõidu juures asuvast tanklast. Ometigi otsustas ta selle kasuks. Läheb kiiremini. Ja selle talvehommiku valgus oli ilus. Ta nägi juba vaimusilmas korstnatest otse taeva poole kerkivat suitsu.

Kohale jõudis ta neljakümne minutiga. Ka siis oli tal õnnestunud ühe korra valesti sõita. Ta oli keeranud ühele lõunasse, Näcksjö poole viivale teele.

Hesjövallen asus väikeses orus järve ääres, mille nime Karsten ei mäletanud. Äkki oli Hesjön? Tihe mets ulatus külani välja, küla asus järve poole langeval nõlval, mõlemal pool kitsast teed, mis viis edasi Härjedaleni.

Karsten peatus küla alguses ja tuli autost välja. Pilvkate oli hakanud hõrenema. Valgus töötab keerulisemaks minna, küllap pole see enam ka nii väljendusrikas. Ta vaatas ringi. Majad olid omal kohal, kõik oli väga vaikne. Eemalt kuulis ta peateel liikuvate autode vaikset müra.

Teda haaras justkui kerge ärevus. Ta hoidis hinge kinni, nagu alati, kui ta ei mõistnud täpselt, mis teda ees ootab.

Siis ta taipas, milles asi. Korstnad. Need olid külmad. Suitsu, millest ta lootis oma peatsetele fotodele efektset täiendust, ei olnud. Aeglaselt libistas ta pilgu üle majade. Keegi oli juba sahaga tee puhtaks lükanud. Aga keegi pole üles tõusnud ega pliidi alla ja ahju tuld teinud. Ta meenutas kirja, mille oli saanud mehelt, kes talle külast rääkis. Too oli rääkinud korstnatest, kuidas majad justkui saadaksid laste kombel üksteisele suitsusignaale.

Ta ohkas. Oh neid kirju, mõtles ta. Inimesed ei kirjuta seda, mis on tõsi, vaid seda, mida nende meelest tahetakse lugeda. Nüüd pean neid külmi korstnaid pildistama. Või tuleks kogu ettevõtmine sinnapaika jätta? Keegi ei sundinud teda Hesjövallenit ja selle elanikke pildistama. Tal oli juba küllalt pilte sellest Rootsist, mis hääbus, tühjadest taludest, hajali asetsevatest küladest, mida aeg-ajalt päästsid sakslased ja taanlased, kes tegid majadest suvilad, või mis lihtsalt lagunesid, kuni said taas maaga üheks. Ta otsustas minema sõita ja istus taas autosse. Käsi jäi aga süütevõtme ümber paigale. Kui ta juba nii kaugemale oli sõitnud, võiks ikkagi proovida teha mõned portreevõtted neist, kes siin külas elasid. Otsis ta ju ometi nägusid. Oma fotograafiaastate jooksul olid Karsten Höglini hakanud üha rohkem paeluma vanad inimesed. Salaülesanne, mille ta oli ise endale andnud, enne kui kaamerad lõplikult kappi paneb, oli naisenägudest portreealbumi koostamine. Tema pildid pidid rääkima ilust, mida leiab ainult tõeliselt vanade naiste nägudest. Sealt, kus naha sisse on raiutud nende elu ja vaev, otsekui kihistused kaljus.

Karsten Höglin otsis alati nägusid, eriti vanainimeste omi.

Ta astus jälle autost välja, tõmbas karvamütsi pähe, võttis ühe Leica M8, mis oli teda kümme aastat truult saatnud, ja hakkas lähima maja poole

astuma. Kokku oli külas kümme elumaja, enamik punased, mõnel oli tuulekoda. Ta nägi ainult üht uusehitist. Kui seda nüüd saab uusehitiseks nimetada, sest see oli 1950-ndatest pärit eramaja. Väravani jõudes ta peatus ja tõstis kaamera. Silt ütles, et siin elab perekond Andrén. Ta tegi mõned pildid, muutis ava ja säri, otsis eri nurki. Ikka veel on liiga hall, mõtles ta. Küllap jääb ainult mingi udukogu. Aga kunagi ei tea. Fotograafi töö tähendas seda, et vahel avastad ka ootamatuid saladusi.

Karsten Höglin töötas sageli vaistu järgi. Mitte et ta oleks jätnud vajadusel valguse möötmata. Aga vahel oli tal õnnestunud saavutada üllatavaid tulemusi, sest polnud säriaegu liiga hoolikalt määranud. Improvisatsioon oli selle töö osa. Ükskord Oskarshamnis oli üks laev reidil olnud, purjed mastis. Oli selge ja ereda päikesega päev. Täpselt siis, kui ta pilti tegema hakkas, otsustas ta läätsele udu puhuda. Kui ta pildi ilmutas, purjetas udust välja viirastuslaev. Selle eest oli ta võitnud ühe suure fotoauhinna.

Ta ei unustanud seda udu iialgi.

Värav käis raskelt. Ta oli sunnitud mõlema käega kinni võtma, et seda lahti saada. Värskes lumes polnud jälgi. Endiselt ei kostnud ühtki häält, isegi ükski koer pole mind avastanud, mõtles ta. Otsekui oleksid kõik äkki ära läinud. See pole küla, see on Lendav Hollandlane.

Ta läks trepist üles ja koputas uksele, ootas, koputas uuesti. Ei ühtki koera, ei näuguvat kassi, mitte midagi. Nüüd hakkas ta kahtlustama. Miski oli korrast ära. Ta koputas veel korra, kõvemini ja kauem. Siis katsus ta linki. Uks oli lukus. Vanad inimesed on kartlikud, mõtles ta. Nad panevad ukse lukku, kardavad, et kõik see, mille kohta nad lehest loevad, tababki just neid.

Ta kolkis uksele, keegi ei vastanud. Siis otsustas ta uskuda, et maja on tühi.

Ta läks väravast välja edasi naabermaja poole. Nüüd oli hakanud valgumaks minema. Maja oli kollane. Aknakitt oli vilets, ju tõmbas tubades tuul. Enne koputamist katsus ta linki. Ka see uks oli lukus. Ta koputas kõvasti ja hakkas taguma juba enne, kui kellelgi oleks olnud mahti uksele tulla. Ka siin ei paistnud kedagi kodus olevat.

Taas kord otsustas ta käega lüüa. Kui ta praegu autosse istuks, oleks ta pärastlõunal juba kodus Piteås. See rõõmustaks ta naist Magdat. Naise meelest oli Karsten kõigi nende reise jaoks liiga vana, kuigi ta polnud

veel kuuskümmend kolmgi. Kuid tal oli esinenud nõrku sümptomeid, mis võisid ette kuulutada infarkti. Arst oli käskinud tal jälgida, mida ta sööb, ja üritada võimalikult palju liikuda.

Aga ta ei sõitnud koju. Selle asemel läks ta maja taha ja katsus ust, mis näis viivat köögi taha pesuruumi. Ka see oli lukus. Ta kõndis lähima aknani, upitas end varvastele ja vaatas sisse. Läbi kardinaprao nägi ta otse ühte tupp, kus oli televiisor. Ta kõndis edasi järgmise akna juurde. See oli sama tuba, telekas paistis ikka veel. „Jeesus on su parim sõber” oli kirjas ühel seinal rippuval tikitud pildil. Ta pidi just hakkama edasi järgmise akna juurde minema, kui miski ta tähelepanu köitis. Miski oli põrandal. Algul arvas ta, et see on lõngatuust. Seejärel taipas ta, et see on villane sokk, ja et villane sokk on kellegi jalas. Ta astus sammu aknast eemale. Süda peksis. Kas ta nägi õigesti? Oli see tõesti jalg? Ta läks taas tagasi esimese akna juurde, aga sealt ei näinud ta nii kaugele ruumi sisse. Ta läks tagasi teise akna juurde. Nüüd oli ta kindel. See, mida ta nägi, oli jalg. Liikumatu jalg. Ta ei teadnud, kas see kuulus mehele või naisele. Võis olla, et see, kellele jalg kuulus, istus toolis. Aga ta võis ka pikali olla.

Ta koputas aknale nii kõvasti, kui julges. Midagi ei juhtunud. Ta võttis mobiili ja hakkas valima häirekeskuse numbrit. Levi oli nii halb, et ta ei saanud ühendust. Ta jooksis kolmanda maja poole ja tagus uksele. Ka seal ei tulnud keegi lahti tegema. Ta mõtles, kas ta viibib maastikul, millest hakkab aegamisi saama õudusunenägu. Ukse kõrval oli metallist jalapuhastusrest. Ta pistis selle otsapidi luku vahele ja murdis ukse lahti. Tema ainus mõte oli leida telefon. Majja tormates taipas ta liiga hilja, et siin võtab teda vastu sama vaatepilt, inimene, kes on surnud. Köögipõrandal lebas vana naine. Tema pea oli kaela küljest peaaegu täielikult eraldatud. Tema kõrval oli koera laip, loom oli pooleks lõigatud.

Karsten Höglin karjus ja pööras ringi, et võimalikult ruttu majast lahkuda. Esikust märkas ta üht meest, kes lamas elutoapõrandal laua ja punase, valge kattedga diivani vahel. Vana mees oli alasti. Selg oli üleni verine.

Karsten Höglin jooksis majast välja. Ta tahtis ainult minema saada. Teel pillas ta oma kaamera maha, aga ei hakanud seisma jääma. Tema sees kasvas hirm, et keegi olend, keda ta ei näe, virutab talle selga. Ta pööras auto ümber ja sõitis sealt minema.

Alles peateele jõudes ta peatus ja valis värisevate kätega häirekeskuse numbri. Samal hetkel, kui ta telefoni kõrva vastu pani, lõi talle rindu äge valu. Otsekui oleks keegi ikkagi talle järele jõudnud ja teda noaga löönud.

Üks hääl rääkis temaga telefonis. Aga ta ei suutnud vastata. Valu oli nii otsatu, et kõrist ei tulnud välja muud peale kähina.

„Ma ei kuule,” ütles naisehää.

Karsten üritas uuesti. Taas kõigest kähin. Ta oli suremas.

„Kas te saaksite valjemini rääkida?” küsis naine. „Ma ei saa aru, mida te soovite öelda.”

Äärmise vaevaga õnnestus tal paar sõna üle huulte pressida.

„Ma suren,” kähistas ta. „Issand jumal, ma suren. Aita mind.”

„Kus te olete?”

Aga naine ei saanud vastust. Karsten Höglin oli teel pilkasesse pimedusse. Kramplikus katses vabastada end raskest valust, otsekui oleks ta uppaja, kes üritab edutult pinnale tõusta, vajutas ta gaasi. Auto sööstis otse vastassuunda. Üks väiksem veoauto, mis oli kontorimööbliga teel Hudiksvalli, ei jõudnud pidurdada, et kokkupõrget vältida. Juht tuli veoautost välja, et vaadata, mis väikese auto juhiga juhtus. Too oli rinnuli rooli peal.

Veoautojuht, kes oli pärit Bosniast, rääkis kehvasti rootsi keelt.

„Kuidas sul on?” küsis ta.

„Küla,” kähistas Karsten Höglin. „HesjövalLEN.”

Muud ta enam ei öelnudki. Kui politsei ja kiirabi kohale saabusid, oli Karsten Höglin juba surnud ägedasse infarkti.

Algul valitses suur segadus ja keegi ei saanud aru, mis oli juhtunud. Kõige vähem osati arvata, mis oli tegelikult esile kutsunud tumesinise Volvo juhti tabanud ootamatu infarkti. Alles siis, kui Karsten Höglin oli juba ära viidud ja puksiirautod vedasid ära mööbliauto, mis oli saanud tõsiselt kannatada, suvatses üks politseinik kuulata, mis bosnialasest juhil öelda on. Politseiniku nimi oli Erik Huddén ja ta ei kippunud eriti rääkima inimestega, kes kõnelesid kehva rootsi keelt. Nende lood oleksid justkui vähem olulised olnud, kuna nende suutlikkus end väljendada polnud piisav. Muidugi alustas ta mehe testimisega, et veenduda, ega tegu pole roolijoodikuga. Juht oli kaine, mõõdik näitas rohelist ja tema juhiluba paistis korras olevat.

„Ta üritas midagi öelda,” ütles juht.

„Mida?” küsis Erik Huddén tõrjuvalt.

„Midagi Herö kohta. Äkki see on mingi koht?”

Erik Huddén, kes oli sealtkandi mees, raputas kärsitult pead.

„Siin pole mingit Heröd.”

„Äkki ma kuulsin valesi? Äkki oli „s” ka sees? Hersjö äkki oli?”

„Hesjövallen?”

Juht noogutas.

„Nii ta ütleski.”

„Mida ta sellega mõtles?”

„Ma ei tea. Ta suri ära.”

Erik Huddén pani märkmiku ära. Ta polnud autojuhi juttu üles märkinud. Kui puksiirautod olid pool tundi hiljem lömmis autodega ära sõitnud ja üks teine politseiauto oli viinud bosnialasest juhi edasiseks ülekuulamiseks politseimajja, istus Erik Huddén autosse, et tagasi Hudiksvalli sõita. Kaasas oli tal kolleeg Leif Ytterström. Ytterström oli roolis.

„Sõidame Hesjövallenist läbi,” ütles Erik Huddén järsku.

„Mispärast? Kas sealt tuli häire?”

„Ma tahan lihtsalt üht asja uurida.”

Erik Huddén oli vanem. Ta oli tuntud oma vaikse loomuse ja kangekaelsuse poolest. Leif Ytterström pööras Sörforsa poole ära. Kui nad Hesjövallenisse jõudsid, palus Erik Huddén tal aeglaselt läbi küla sõita. Ikka veel polnud ta kolleegile selgitanud, miks nad sellise ringi tegid.

„Näib inimtühi,” ütles Leif Ytterström, kui nad möödusid aeglaselt ühest majast teise järel.

„Sõida tagasi,” ütles Erik Huddén. „Sama aeglaselt.”

Siis käskis ta Leif Ytterströmil pidama jääda. Miski oli ta tähelepanu köitnud. Ühe maja juures oli midagi lume sees maas. Ta astus välja ja läks lähemale. Äkki peatus ta võpatades ja tõmbas relva välja. Leif Ytterström kargas autost välja ja võttis samuti relva.

„Mis on?”

Erik Huddén ei vastanud. Ta liikus ettevaatlikult edasi. Seejärel peatus ta taas ning kallutas end ettepoole, otsekui oleks talle rindu valu löönud. Kui Erik Huddén tagasi auto juurde tuli, oli ta näost valge.

„Seal on surnud inimene,” ütles ta. „Ta on täiesti puruks raiutud. Miski on puudu.”

„Mida sa öelda tahad?”

„Üks jalg on kadunud.”

Mõlemad seisid vaikides. Nad vahtisid teineteisele otsa. Siis istus Erik Huddén autosse ja palus end raadio teel ühendada Vivi Sundbergiga, kes oli tema teada sel päeval töö. Naine vastas kohe.

„Erik siinpool. Ma olen Hesjövallenis.”

Ta kuulis, kuidas naine järele mõtles. Seal kandis oli hulganisti sarnaseid kohanimesid.

„Sörforsast lõunas?”

„Pigem läänes. Aga võib-olla ma eksin.”

„Mis juhtunud on?”

„Ma ei tea. Kuid lumes on surnud mees, kellel pole üht jalga.”

„Ütle veel kord.”

„Surnud mees. Lumes. Paistab, nagu oleks ta surnuks raiutud. Üks jalg on kadunud.”

Nad tundsid teineteist hästi. Vivi Sundberg teadis, et Erik Huddén ei liialdaks iialgi, ükskõik kui uskumatu ta jutt võib tunduda.

„Me tuleme,” ütles Vivi Sundberg.

„Helista Gävlesse kriminalistidele.”

„Kes sul kaasas on?”

„Ytterström.”

Naine mõtles järele.

„Kas juhtunule võib olla mingi mõistlik seletus?”

„Ma pole elu sees midagi sellist näinud.”

Erik teadis, et Vivi Sundberg saab aru. Erik oli nii kaua politseinik olnud, et tegelikult ei olnud viletsusel ja vägivallal, mille tunnistajaks ta oli pidanud olema, enam piiri.

Kulus kolmkümmend viis minutit, enne kui nad eemalt sireene kuulsid. Erik Huddén oli üritanud veenda Ytterströmi kaasa tulema, et rääkida lähimas majas elavate naabritega. Kuid Ytterström ei olnud nõus minema, enne kui nad abijõudu saavad. Kuna Erik Huddén ei tahtnud üksi majja minna, jäid nad auto juurde. Oodates ei lausunud nad sõnagi.

Vivi Sundberg väljus esimesest sündmuskohta jõudnud autost. Ta oli tugeva kehaehitusega, viiekümnendates naine. Tuttavad teadsid, et toekast kehast hoolimata oli tal nii jaksu kui vastupidavust. Vaid kaks kuud varem oli ta jooksnud järele kahele umbes kahekümneaastasele murdvargale. Nood olid ta üle naernud, kui jooksu pistsid. Paarisaja meetri pärast, kui nad mõlemad kinni võeti, nad enam ei naernud.

Vivi Sundbergil olid punased juuksed. Neli korda aastas käis ta tütre juures, kes pidas juuksurisalongi, ja värvis pea üle.

Ta oli sündinud ühes talus Harmångeri lähedal ja hooldanud oma vanemaid, kuni nood vanaks jäid ja viimaks ära surid. Siis oli ta end koolitama hakanud ning paari aasta pärast astus ta politseikooli ja oma suureks üllatuseks saigi sisse. Keegi ei suutnud õieti selgitada, miks ta vastu võeti, kuigi ta on nii tüse. Kuid keegi ei küsinud ja ise ei öelnud ta sõnagi. Kui keegi tema – enamasti meessoost – kolleegidest hakkas rääkima dieedipidamisest, pomises ta ainult ärritatult endamisi. Vivi Sundberg hoidis suhkruka tagasi, aga muidu talle süüa meeldis. Abielus oli ta olnud kaks korda. Kõigepealt üle tööstustöölisega Iggesundis. Temaga oligi tal tütar Elin. Mees oli tööõnnetusel surma saanud. Mõni aasta hiljem oli Vivi uuesti abiellunud, ühe torumehega Hudiksvallist. Nende abielu kestis alla kahe kuu. Siis sõitis mees end Delsbo ja Bjuråkeri vahel libedal teel surnuks. Pärast seda polnud Vivi enam abiellunud. Kuid kolleegide seas käisid jutud, et tal oli ühel Kreeka saarestiku paljudest saartest meessõber. Sinna sõitis ta kaks korda aastas puhkusele. Kuid keegi ei teadnud kindlalt öelda, kas kuuldused ka tõele vastavad.

Vivi Sundberg oli pädev politseinik. Tal oli sihikindlust ja võime analüüsida ka kõige väiksemaid juhtlõngu, mis võisid olla ainsad, mida neil on kuritöö uurimiseks võimalik kasutada. Ta tõmbas käega läbi juuste ja vaatas Erik Huddéni, kes seisis ta ees.

„Kas näitad mulle?”

Nad läksid surnukeha poole. Vivi Sundberg tegi grimassi ja kükitas.

„Kas arst on kohal?”

„Üks naine tuleb jah.”

„Naine?”

„Hugol on asendaja. Tal endal opereeritakse kasvajat.”

Vivi Sundberg kaotas hetkeks huvi verise keha vastu, mis lebas lumes.

„Kas ta on haige?”

„Tal on vähk. Kas sa ei teadnudki?”

„Ei. Kus kohas?”

„Maos. Aga siirdeid polevat. Nüüd on tal Uppsalast üks asendaja. Valentina Miir on nimi. Kui ma nüüd õigesti hääldasin.”

„Ja ta on teel?”

Erik Huddén hõikas Ytterströmi, kes seisis ühe auto juures ja jõi kohvi. Too kinnitas, et kohtuarst jõuab varsti.

Vivi Sundberg hakkas laipa täpsemalt uurima. Iga kord, kui ta seisis tapetud inimese ees, tabas teda samasugune mõttetuse tunne. Ta ei suutnud surnut üles äratada, parimal juhul võis ta vaid välja selgitada kuriteo põhjused ja saata mõrvvari trellide taha või vaimuhaigla kinnise osakonna lukustatud uste taha.

„Keegi on amokki jooksnud,” ütles ta. „Suure noaga. Või täägiga. Võib-olla mõõgaga. Ma näen vähemalt kümmet eri hoopit, peaaegu kõik paistavad surmavad. Aga seda jala-asja ma ei mõista. Kas me teame, kes see mees on?”

„Mitte veel. Kõik majad paistavad tühjad olevat.”

Vivi Sundberg tõusis püsti ja vaatas külas tähelepanelikult ringi. Kõik majad oleksid nagu ta pilkudele äraootavalt vastanud.

„Kas sa käisid uste taga ka?”

„Tahtsin teid enne ära oodata. See, kes seda tegi, võib ju veel siin olla.”

„Tegid täiesti õigesti.”

Vivi viipas Ytterströmi enda juurde, too viskas papptopsi lumme.

„Lähme sisse,” ütles Vivi. „Siin peab inimesi olema. See pole asustamata küla.”

„Keegi pole välja ilmunud.”

Vivi Sundberg silmitses taas maju, lund täis aedu, teed. Ta võttis püstoli välja ja hakkas lähima maja poole astuma. Teised tulid talle järele. Kell oli paar minutit üle üheteistkümne.

See, mis kohe seejärel juhtus, saab hiljem osaks Rootsi kohtuajaloost. Sellel, mis kolm politseinikku avastasid, polnud Rootsi kriminaalajaloos võrdväärset. Nad kõndisid majast majja, relvad vinnas. Igal pool sattusid

nad surnud inimestele. Seal olid koerad ja kassid, surnuks pussitatud, isegi mahalõigatud peaga papagoi. Kokku leidsid nad üheksateist surnud inimest, kõik eakad, välja arvatud üks umbes kaheteistaastane poiss. Mõned olid tapetud une pealt oma voodis, teised lamasid põrandal või istusid köögilaua taga toolil. Üks vana naine oli surnud, kamm käes, üks mees pliidi ääres, ümber läinud kohvikann kõrval. Ühest majast leidsid nad kaks omavahel kokku köidetud inimest. Kõik olid langenud samasuguse arutu vägivalla ohvriks. Otsekui verine orkaan oleks tabanud neid vanu inimesi, kes olid just üles ärkamas. Kuna vanad inimesed olid maal sageli varajased, oletas Vivi Sundberg, et mõrvad olid toime pandud öö ja hommiku piiril või väga varajasel hommikutunnil.

Tundus, nagu hakkaks Vivi Sundbergi pea üleni verre uppuma. Kuigi ta vappus pingest, muutus ta samal ajal täiesti külmaks. Ta oleks nagu jälginud neid surnud ja moonutatud kehasid läbi pikksilma, mistõttu ei pidanud ta neile liiga lähedale minema.

Lõhn oli ka. Kuigi laibad polnud veel peaaegu jahtunudki, eritasid need juba lõhna, mis oli ühekorraga magus ja kirbe. Nii kaua, kuni Vivi Sundberg ruumis sees oli, hingas ta läbi suu. Välja tulles ahmis ta ägedalt õhku. Üle järgmise maja läve astumine oli otsekui valmistumine millekski peaaegu ületamatuks.

Kõike, mis ta pilgule avanes, ühte laipa teise järel, iseloomustas samasugune raev ja terava külmrelva tekitatud vigastused. Nimekiri, mille ta samal päeval koostas ja mida ta kunagi kellelegi ei näidanud, koosnes lühikestest märkmetest, mis kirjeldasid täpselt seda, mida ta oli näinud:

Maja number üks. Surnud vanem mees, poolalasti, katkine pidžaama, sussid, poollamaskil teise korruse trepil. Pea kehast peaaegu eraldatud, vasaku käe põial meetri kaugusel kehast. Surnud vanem naine, öösärgis, köht lõhki lõigatud, osa soolestikust väljas, proteesid puruks löödud.

Maja number kaks. Surnud mees ja surnud naine, mõlemad vanad, vähemalt kaheksakümmend. Surnukehad leiti alumise korruse abieluvoodist. Naine võidi tappa une pealt, hoop vasakust õlast läbi rinna parema puusakondi poole. Mees on üritanud end kaitsta haamriga, kuid tema üks käsivars löödi küljest ja kõri lõigati lõhki. Kummaline on see, et kehad on kokku seotud. Jääb mulje, et mees oli kinnisidumise hetkel elus, samas kui naine

oli surnud. Tõestust sellele muidugi pole, on vaid uitmõte. Väike surnud poiss väikeses magamistoas. Võis magada, kui ta tapeti.

Maja number kolm. Üksik naine, surnud köögipõrandal. Tuvastamata tõugu koer tema kõrval surnuks pussitatud. Naise selgroog paistab olevat mitmest kohast katki.

Maja number neli. Surnud mees esikus. Jalas püksid, seljas särk, paljajalu. Tõenäoliselt üritas vastupanu osutada. Keha kõhu juurest peaaegu pooleks. Vanem naine istub köögis, surnud. Kaks, võimalik, et kolm hoopki kuklasse.

Maja number seitse. Kaks vanemat naist ja üks vanem mees surnud oma voodis ülemisel korrusel. Mulje: nad olid ärkvel, teadlikud, kuid ei jõudnud reageerida. Kass köögis surnuks löödud.

Maja number kaheksa. Vanem mees väljas surnud, üks jalg kadunud. Kaks koera, pead maha löödud. Naine surnud trepil, kirjeldamatult puruks pussitatud.

Maja number üheksa. Neli inimest surnud alumise korruse elutoas. Pooleldi riides, kohvitassidega, raadio töötab, esimene kanal. Kolm vanemat naist, üks vanem mees. Kõikidel pead süles.

Maja number kümme. Kaks väga vana inimest, üks mees ja üks naine, surnud oma voodites. Ei ole võimalik kindlaks teha, kas nad olid teadlikud sellest, mis nendega toimub.

Nimekirja lõpu poole ei jaksanud ta enam lasta mälul kõiki detaile registreerida. See, mida ta oli näinud, oli niigi unustamatu, pilk otsejoones põrgusse.

Ta nummerdas ära majad, kust ohvrid leiti. Kuid need polnud samas järjekorras, nagu need külas asusid. Kui nad jõudsid oma õovastaval rännakul viienda majani, kohtasid nad elu. Hoovis kuulsid nad läbi seinte välja tungivat muusikat. Ytterström väitis, et see võib olla Jimi Hendrix. Vivi Sundberg teadis väga hästi, kes too kitarrist on, Erik Huddénil polnud aga aimugi, kellest nad rääkisid. Tema lemmik oli Björn Skifs.

Enne kui nad sisse läksid, kutsusid nad lähemale veel kaks politseinikut, kes panid parajasti piirdelinte üles. Piirdeid oli nii palju vaja, et nad olid sunnitud Hudiksvalli helistama ja kilelinte juurde tellima. Relvad käes, lähenesid nad välisuksele. Erik Huddén koputas. Ukse avas poolpaljas pikkade juustega mees. Ta kohkus tagasi, kui nägi kõiki endale suunatud relvi. Vivi Sundberg lasi relva alla, kui nägi, et mees on relvastamata.

„Kas sa oled majas üksi?”

„Mu naine on ka,” vastas mees väriseval häälel.

„Rohkem pole kedagi?”

„Ei ole. Mis juhtunud on?”

Vivi Sundberg pani relva ära ja andis märku, et teised sama teeksid.

„Lähme sisse,” ütles ta poolpaljale mehele, kes külma käes värises. „Mis su nimi on?”

„Tom.”

„Veel midagi?”

„Hansson.”

„Lähme nüüd sisse, Tom Hansson. Et sa ei peaks külmetama.”

Sees mängis vali muusika. Vivi Sundbergile jäi mulje, et kõlarid olid kõikides tubades. Ta järgnes mehele korratusse elutuppa, seal istus diivanil üks öösärgis naine, jalad istumise all. Mees keeras muusika vaiksemaks ja pani jalga püksid, mis rippusid toolil. Tom Hansson ja naine diivanil näisid olevat mõni aasta vanemad kui Vivi Sundberg, kuuekümnendates.

„Mis juhtunud on?” küsis naine kohkunult.

Vivi Sundberg kuulis, et naine rääkis puhast Stockholmi murrakut. Küllap olid nad paigale jäänud sellest ajast, kui linnanoored maale lihtsat elu elama kolisid. Ta otsustas asuda otse asja juurde. Koletu avastus, mille tema ja ta kolleegid just teinud olid, tekitas ettekujutuse, et kõigega on väga kiire. Polnud põhjust oletada muud, kui et see inimene või need inimesed, kes need jõledad kuritööd sooritasid, võisid sooritada edaspidi veel mõne veresauna.

„Mõned teie naabrid on surnud,” ütles Vivi Sundberg. „Öösel on toimunud siin külas midagi jubedat. Väga tähtis on, et te meie küsimustele vastaksite. Mis sinu nimi on?”

„Ninni,” vastas naine diivanil. „Kas Herman ja Hilda on surnud?”

„Kus nad elavad?”

„Meist vasakul.”

Vivi Sundberg noogutas.

„Nad on kahjuks surnud. Tapetud. Aga mitte ainult nemad. Paistab, et paljud siit külast on tapetud.”

„Kui see on nali, siis pole see kuigi õnnestunud,” ütles Tom Hansson.

Hetkeks kaotas Vivi Sundberg enesevalitsuse.

„Mul on ainult nii palju aega, et esitada küsimusi, millele teie peaksite vastama. Kuigi ma mõistan, et teile võivad minu sõnad uskumatud tunduda, on see tõsi. See on kohutav ja see on tõsi. Kuidas siin öösel oli? Kas te kuulsite midagi?”

Mees istus naise kõrvale diivanile.

„Me magasime.”

„Te ei kuulnud midagi?”

Mõlemad raputasid pead.

„Kas te ei märganud isegi seda, et terve küla on politseinikke täis?”

„Kui meil muusika kõvasti mängib, ei kuule me midagi.”

„Millal te oma naabreid viimati nägite?”

„Kui te mõtlete Hermani ja Hildat, siis eile,” vastas Ninni. „Me saame tavaliselt kokku, kui koertega jalutame.”

„Kas teil on koer?”

Tom Hansson osutas peaga kõõgi poole.

„Ta on üsna vana ja laisk. Ta ei tõuse isegi üles, kui külalisi tuleb.”

„Täna öösel ta ei haukunud?”

„Ta ei haugu üldse.”

„Mis ajal te naabritega kohtusite?”

„Eile pärastlõunal kolme paiku. Aga ainult Hildaga.”

„Kas kõik paistis olevat nagu tavaliselt?”

„Tal selg valutas. Eks Herman istus vast kõõgis ja lahendas ristsõnu. Teda ma ei näinud.”

„Kuidas oli teiste selle küla elanikega?”

„Kõik oli vist nii nagu ikka. Siin külas elavad ainult vanurid. Külma ilmaga on kõik toas. Kevadel ja suvel saame tihemini kokku.”

„Kas siin lapsi pole?”

„Ei ühtegi.”

Vivi Sundberg jäi vait ja mõtles surnud poisile.

„Kas see on tõsi?” küsis naine diivanil.

Vivi Sundberg kuulis, et tal on hirm.

„Jah,” vastas ta. „See, mida ma räägin, on tõsi. Vabalt võib olla nii, et kõik selle küla elanikud on surnud. Peale teie.”

Erik Huddén seisis akna all.

„Mitte päris,” ütles ta aeglaselt.

„Mida sa silmas pead?”

„Päris kõik ei ole surnud. Keegi on väljas tee peal.”

Vivi Sundberg jooksis akna juurde. Ta nägi, mis oli Erik Huddéni tähelepanu köitnud.

Väljas teel seisis naisterahvas. Ta oli vana, seljas oli tal hommikumantel ja jalas mustad kummikud. Sõrmed olid kokku põimitud nagu palves.

Vivi Sundberg hoidis hinge kinni. Naine ei liigutanud.